

Underrättelse per fax om beslut om upphörande av administrativt frihetsberövande har ansetts böra kompletteras av kontroll per telefon av att meddelandet mottagits

---

Initiativet

I en anmälan till JO klagade AA och BB på socialförvaltningen i Hässleholms kommun angående bl.a. det förhållandet att förvaltningen inte utan dröjsmål meddelat dem att Länsrätten i Skåne län den 5 juni 2008 upphävt ett beslut om omedelbart omhändertagande av deras son. De uppgav att detta fick till följd att förvaltningen behöll vårdnaden om sonen i fyra dygn utan att ha laglig rätt till det (JO:s dnr 5476-2008).

JO inhämtade vissa handlingar i det aktuella ärendet från socialförvaltningen i Hässleholms kommun.

I samband med granskningen av de inlämnade handlingarna uppkom fråga om länsrättens rutiner vid expediering av beslut när länsrätten upphäver ett beslut om omedelbart omhändertagande enligt LVU. Med anledning av detta inhämtades från länsrätten kopia av dagboksbladet och ett protokoll i mål nr 4435-08. Det kunde konstateras att det inte gick att av dagboksbladet utläsa till vem/vilka länsrättens beslut den 5 juni 2008 hade expedierats. Såvitt framgick av den kopia av beslutet som inhämtats från socialförvaltningen hade beslutet faxats från länsrätten till förvaltningen den 5 juni 2008 kl.17.24.

Då det uppkom vissa ytterligare frågor avseende länsrättens formella handläggning inhämtades även en tjänsteanteckning i det aktuella målet.

Vid en granskning av de inhämtade handlingarna uppmärksammades bl.a. att rätten, såvitt framgår av protokollet, inte fattat beslut att upphäva socialnämndens beslut om omedelbart omhändertagande vid den enskilda överläggning som hållits i anslutning till den muntliga förhandlingen den 5 juni 2008. Länsrättens beslut att upphäva beslutet om omedelbart omhändertagande synes ha fattats senare samma dag och har angetts vara fattat av rådmannen ensam.

JO Kerstin André fann skäl att inom ramen för ett särskilt ärende utreda länsrättens handläggning.

Utredning

Länsrätten anmodades att inkomma med utredning och yttrande över handläggningen av länsrättens mål nr 4435-08 såvitt avsåg bl.a. följande:

- Expedieringen av beslutet den 5 juni 2008. I denna del skulle av yttrandet särskilt framgå hur länsrätten säkerställer att ett beslut genom vilket rätten upphäver ett beslut om omedelbart omhändertagande blir mottaget av socialnämnden och av vederbörande behandlingshem.
- Förutsättningarna för ordföranden att fatta det aktuella beslutet utan medverkan av nämndemän.

Länsrätten ingav ett yttrande undertecknat av lagmannen CC och chefsrådmannen DD. I yttrandet anfördes följande.

Det aktuella målet har handlagts på länsrättens avdelning tre med rådmannen EE som ordförande. Han har avgivit bifogat yttrande över handläggningen av målet. Det utgör länsrättens remissyttrande.

Länsrätten vill därutöver informera om att länsrättens ledningsgrupp vid sammanträde den 11 maj 2009 har diskuterat rutinerna beträffande hur underrättelser om upphörande av administrativa frihetsberövanden ska ske. Ledningsgruppen enades om att avsändaren av ifrågavarande underrättelser, som sänds per fax eller som e-post, ska kontrollera per telefon att underrättelsen har nått mottagaren. Samtlig personal har underrättats om detta.

I rådmannen EE:s yttrande anfördes följande.

Expedieringen av beslutet

Vid överläggning 080605 efter att muntlig förhandling hållits på eftermiddagen samma dag beslöt länsrätten med mig som ordförande att avslå socialnämndens ansökan om LVU-vård. Jag ansåg att det inte fanns möjlighet att meddela dom samma dag. Som en följd av detta avfattade jag senare samma dag direkt efter överläggningen ett beslut om att omhändertagandet av den unge omedelbart skulle upphöra. Så fort beslutet var färdigställt faxades det till socialförvaltningen, samt till Luzerngården där den unge befann sig och till vårdnadshavarnas resp. den unges offentliga biträden. Jag fick kvitton på att dessa fax mottagits. Jag utgick därefter från att åtminstone Luzerngården var bemannad vid denna tid. Jag följde därvid de expedieringsrutiner vi då hade på avdelningen.

Förutsättningar för ordföranden att fatta aktuellt beslut utan medverkan av nämndemän

Jag hade efter överläggningen informerat nämndemännen om att ett beslut att häva omhändertagandet behövde meddelas som en följd av att länsrätten vid överläggningen beslutat att avslå ansökan om LVU-vård. Jag ansåg att detta beslut kunde avfattas som ett ensamdomarbeslut, jfr 18 § tredje stycket (rätteligen fjärde stycket; JO:s anm.) punkt 3 lag om allmänna förvaltningsdomstolar. Jag förde följande resonemang. Enligt 9 § LVU upphör ett omedelbart omhändertagande när länsrätten avgör frågan om vård. Rätten avgör slutligt målet genom att meddela dom eller beslut. Fram till dess domen meddelas är rätten oförhindrad att hålla fortsatt överläggning och att besluta om annat innehåll i domen. Jag tolkade bestämmelsen i 9 § LVU som att målet avgörs när rätten skiljer sig från målet genom att meddela/avkunna dom och att det är först därigenom som det omedelbara omhändertagandet upphör såvida inte länsrätten dessförinnan meddelar ett särskilt beslut om upphörande. Som stöd för detta kan anföras att för det fall att länsrätten bifaller en ansökan om vård enligt LVU tillämpas 9 § LVU på så sätt att ett

omhändertagande anses bestå fram till dess att länsrätten meddelar/avkunnar dom i målet. Det är först då som länsrätten behöver meddela/avkunna beslut ifråga om domen ska gälla omedelbart eller ej.

I ett beslut den 21 december 2010 anförde *stf JO Ragnemalm* bl.a. följande.

Bedömning

Beslutet den 5 juni 2008 om att upphäva det omedelbara omhändertagandet

Av utredningen framgår bl.a. följande. Länsrätten höll muntlig förhandling den 5 juni 2008 med anledning av socialnämndens ansökan om att FF skulle beredas vård med stöd av LVU. I samband med att förhandlingen avslutades tillkännagav ordföranden att dom skulle meddelas ”senast inom fyra veckor” och att den skulle sändas till parterna med post. Vid den efterföljande överläggningen beslutade länsrätten att socialnämndens ansökan skulle avslås. Senare samma dag fattade ordföranden beslut om att upphäva det omedelbara omhändertagandet av FF.

Enligt 9 § första stycket punkt 2 LVU upphör ett omedelbart omhändertagande när rätten avgör frågan om vård. I tredje stycket samma bestämmelse stadgas följande. Om det inte längre finns skäl för ett omhändertagande ska socialnämnden besluta att detta genast ska upphöra. Ett sådant beslut får meddelas också av den rätt som prövar en fråga om vård med stöd av lagen.

Av 17 § lagen om allmänna förvaltningsdomstolar (1971:289) framgår att en förvaltningsrätt (tidigare länsrätt) är domför med en lagfaren domare och tre nämndemän, om inte annat följer av 17 a eller 18 §.

18 § nyss nämnda lag innehåller en uppräknig av de fall där en förvaltningsrätt är domför med en lagfaren domare ensam. Av bestämmelsen följer att en förvaltningsrätt, om det inte är påkallat av särskild anledning att målet prövas av fullsuttan rätt, är domför med en lagfaren domare ensam vid bl.a. beslut som inte innefattar prövning av målet i sak samt avgörande i sak av mål om omedelbart omhändertagande enligt 6 § LVU (fjärde stycket punkt 3).

Vid överläggningen efter förhandlingen den 5 juni 2008 beslöt länsrätten, dvs. ordföranden och nämndemännen, att socialnämndens ansökan om LVU-vård skulle avslås. Ordföranden gjorde bedömningen att det inte fanns möjlighet att meddela dom samma dag. Jag delar länsrättens uppfattning, att omständigheterna var sådana, att det inte längre fanns skäl för ett omhändertagande. Beslutet om omedelbart omhändertagande av FF skulle således upphävas. De nyss redovisade reglerna ger emellertid knappast stöd för att ordföranden som ensamdomare kunde upphäva omhändertagandet. Det borde alltså, såvitt jag kan förstå, ha fattats av fullsuttan rätt, dvs. ordföranden och nämndemännen, i samband med överläggningen efter förhandlingen och därefter ha antecknats i protokollet.

Då detta – som det vill synas av ett rent förbiseende – inte skedde, har jag svårt för att klandra rådmannen för att han tog saken i egna händer och, låt vara med en

tveksam tolkning av domförhållningarna, själv meddelade det beslut som var en logisk följd av den fullsuttna länsrättens ställningstagande i själva sakfrågan, dvs. att förutsättningar för bifall till socialnämndens ansökan om LVU-vård inte förelåg. Det helt avgörande i den uppkomna situationen måste naturligtvis vara, att omhändertagandet av den unge snabbt kunde upphöra. Då det knappast kunde anses realistiskt att på nytt försöka sammankalla nämndemännen den aktuella dagen, en torsdag före helgdag (Sveriges nationaldag), för att fatta det kompletterande beslutet, och rådmannen enligt remissvaret efter överläggningen informerat dessa om att ett beslut om att upphäva omhändertagandet behövde meddelas – och han därmed hade anledning att utgå från att de var införstådda med detta – ser jag ingen anledning att vidare uppehålla mig vid saken.

Expedieringen av beslutet den 5 juni 2008

Den för mig centrala frågan i detta initiativärende gäller det förhållandet, att rådmannens beslut om upphörande av omhändertagandet inte fick omgående effekt, eftersom det inte snabbt nådde adressaterna. Frågan gäller närmare bestämt, om användningen av elektroniska kommunikationsformer i en situation som den aktuella – där det var fråga om underrättelse om ett beslut, som innebar att tvångsvård av en person skulle upphöra – inte förutsätter kompletterande kontrollåtgärder i syfte att garantera att meddelandet verkligen gått fram.

Jag har givetvis inga invändningar mot att domstolen här, i enlighet med de rutiner som avdelningen tillämpade vid den aktuella tidpunkten, expedierade beslutet om att upphäva det omedelbara omhändertagandet via fax till bl.a. Luzerngården, där den unge befann sig. I ett tidigare beslut i år (JO 2010/11 s. 501), som gällde underrättelse om en förvaltningsmyndighets beslut genom publicering på myndighetens webbsida, har jag erinrat om att Förvaltningslagsutredningen haft som ett genomgående tema i sitt betänkande En ny förvaltningslag (SOU 2010:29) att användning av ny och effektivare teknik ska främjas (se t.ex. s. 531 f.). Detsamma gäller naturligtvis i förvaltningsdomstolarnas verksamhet. Anlitande av fax gav i det aktuella fallet i sig goda förutsättningar för att beslutet snabbt skulle gå fram och dess syfte sålunda uppnås.

Det betyder emellertid inte, att man generellt kan nöja sig med en beslutsunderrättelse per fax eller e-post. Då det, som här, gällde att avsluta ett administrativt frihetsberövande – därtill inför en stundande helg, då omhändertagandet utan grund kunde riskera att bestå ytterligare tre dagar – måste man rimligen vidta ytterligare åtgärder för att förvissa sig om att beslutsunderrättelsen verkligen nått fram. Den naturliga lösningen hade enligt min mening varit att telefonledes skapa sig denna förvissning.

Domstolen är uppenbarligen införstådd med detta. Enligt remissvaret har man beslutat om nya rutiner vid expediering av beslut om upphörande av vård av aktuellt slag. Enligt de nya rutinerna ska, när underrättelser sänds via fax

eller som e-post, avsändaren per telefon kontrollera att underrättelsen nått den avsedda mottagaren. Jag förutsätter att detsamma gäller vid anlitan­de av annan liknande elektronisk kommunikationsform som kan tänkas förekomma. Även om jag är kritisk till den underlåtenhet som här fick allvarliga konsekvenser, finner jag inte skäl att vidare uppehålla mig vid saken.

Med de delvis kritiska anmärkningar som framställts ovan avslutas ärendet.